

1. IZVORI

Nove stranice realnosti otvorene fizikom, hemijom i biologijom stoeve već duže vremena pred pesnicima čekajući da budu prevedene u stihove. Pesnici ih, međutim, ignorisu, „ne vide“ ili ne prihvataju. U ovim sudbinskim trenucima za umetnost i nauku poezija nezainteresovano ili prestrašeno okreće glavu od nevidenog rasta tehnološke civilizacije, početačka osvajanja svemira, otkrića mezona, antimaterije, kvažara, tajni belančevina, protoplazme, svetlosti, azota i ugljenika, biohemijskih i fizioloških procesa u tkivima biljaka, kariokineze.

Prodor nauke u srce materije (žive — genetika, mrtve — nuklearna fizika) i srce sve-mira (radioastronomija i astrofizika) ne samo što nije približio, nego je još više udaljio naučnika i umetnika.

Antičko doba, međutim, nije znalo za ovaj ogromni i naizgled nepremostivi jaz između nauke i poezije. Stvarajući gigantske kosmogonije, obuhvatajući u svojim poemama sudbinu čitavog sveta (svemira): Hesiod, Empedokle, Parmenid i Lukrecije bili su ujedno pesnici, filozofi i naučnici. Tek negde od srednjeg veka i alhemičara, kada naučne discipline postepeno stupaju na čvrsto tlo racionalizma, gradeći svoju posebnu sliku sveta i svoj jezik, ovaj rascep je potput.

Razvoj hemije i fizike doveo je krajem devetnaestog veka do razbijanja mehanističke slike sveta Boltmana i rušenja veličanstvene, ali, u osnovi, jednostavne i jednostrane vizije makro i mikrokosmosa, izgrađene na atomu kao „jedinstvenoj i nedeljivoj“ čestici. Nešto kasnije, usvajanjem Planckove teorije kvanta i Ajnštajnovе opšte i specijalne teorije relativiteta, poljuljala se u vekovima negovana formalno-logička i racionalistička struktura naučnog duha. Konačno, De Brolijevim talasima materije, Hajzenbergovom relacijom neodređenosti i novijim otkrićima iz biologije (struktura i uloga protoplazme i belančevine u životu materije), veza između diskontinuiranih kvantnih pojava i mutacija, uloga gena i hromozoma kod formiranja živih organizama), nauka se gotovo približila izvorima iracionalnog.

Moderni naučnici-visionari u stvaranju veličanstvenih hipoteza o materiji (živo i mrtvo) i svemiru, u putovanju u nepoznato, onostrano, učinili su, možda, prvi korak ka približavanju poezije i nauke, prihvatajući jedan od osnovnih instrumenata poezije — imaginaciju. Ipak naučni duh okovan logičkim formulama, ma koliko ih se oslobođao, ne može sam da reši osnovne tajne materije i univerzuma: poreklo života, belančevinu, stvaranje materije, poreklo svemira. Za nove prodore u nepoznato nužno je ponovo jedinstvo poezije i nauke.

2. POETSKA VIZIJA JEDINSTVA

ČOVEKA MATERIJE I SVEMIRA

Poezija združena sa naukom (pesnička nauka), prihvatajući način mišljenja naučnika i modernog proroka, usvajajući od nauke njenu strogost, a od poezije analogiju i smisao za iracionalno, biće sposobna da nam objašnjava paradox materije i da razrešava tajnu stvaranja. Ona će morati, pre svega, da prekine sa tiranjom osećanja i potrebama srca. Da se odrekne samopevavanja i jalovog postavljanja pitanja da li je u ovom vremenu potrebna ili nepotrebna. Ovakva kakva je sada, ona je savršeno nepotrebna. Zdržana sa naukom, čitajući i desirujući nove stranice univerzuma, poezija neće više postavljati pitanja o smislu sopstvenog postojanja.

Prihvativši od romantičara imaginaciju kao stvaralački instrument i smisao za čudesno, nova poezija u svemu drugom mora stajati na pozicijama apsolutno suprotnim poziciji romantizma i raznim vidovima savremenog neoromantizma. U tom smislu biće i njeno nastojanje za postepenu desubjektivizaciju poetske slike. Ona želi konačno da raščisti sa narcisoidnim i nedovoljno opravdanim pravom pesnika da bude stalni i neprikosno-

miroljub
todorović

poezija - nauka (manifest pesničke nauke)

6-75289863

„SAVREMENA NAUKA UVODI ČOVEKA U JEDAN NOVI SVET. AKO ČOVEK MISLI NAUKU OBNAVLJA SE KAO MISAONI ČOVEK.“

(Gaston Bašelar: Racionalni materializam)

veni predmet poezije. Pesnička nauka će izjednačiti čoveka (kao predmet opevanja) sa stvarima, prirodom, hemijskim, biohemijskim i fiziološkim procesima, mrtvom i živom supstancom, ne dajući prednost ni njemu ni njegovim odnosima s prirodom, stavljajući ga i određujući mu mesto u svemu onom što označavamo kao univerzum.

Podvrgavajući apstraktну naučnu shemu i simbol tvoračkoj lavini novog jezika i nove forme, dovodeći čitav svoj duh u stanje aktivnosti kod koje su sve sposobnosti — naučnika, pesnika i alhemičara — zavisne jedne od druge, razbijajući svojom, do maksimuma usijanom imaginativnom sveštu jedan veći deo naučne, logičke i racionalističke osnove, novi pesnik će biti u stanju da od mrtve

sheme i suve formule, metodom intuitivne sinteze, stvari živu pesničku sliku, novu viziju sveta, otvoru neslučene puteve pesničke nauke.

Tek ovako shvaćena i ostvarena, nova poezija biće najviši akt misli koji pred sobom kao zagonetke ima čoveka materiju i svemir.

3. VERHAREN, RENE GIL, FUTURISTI

Svi raniji pokušaji približavanja poezije nauci — Emil Verharen, naučna poezija Rene Gil-a i na jednom posebnom planu futuristi i neofuturisti — propali su zbog nemogućnosti pesnika da ostvare sintezu poetskog i naučnog jezika, odnosno da poezijom dublje prođu u jezički sistem nauke.

Dok su Verharen i futuristi prihvatali sa-mo spoljne oznake nove tehnološke civilizacije — avion, automobil, fonograf, električno svetlo, mašine kao predmet poezije — Rene Gil je isuviše proširo krug nauka spremnih da se sintetišu sa poezijom, uključivši tu i sociologiju i istoriju, te se izgubio u lavitima mnogobrojnih i nimalo srodnih naučnih disciplina.

4. JEZIČKO ISKUSTVO

Malo pažljivija lingvistička ispitivanja omogućavaju nam da u jednom jezičkom sistemu razlikujemo više jezika. Pre svega, svakodnevni (praktični) i emocionalni, a onda poetski i naučni. Ono bitno što razlikuje svakodnevni i emocionalni jezik od poetskog i naučnog je komunikativnost. Kod poetskog i naučnog komunikativnost je svedena na minimum. Sama nauka, ovakva kakvu je sada imamo, nije ništa drugo do jedan vrlo složeni jezički sistem. Temelji ovog jezičkog sistema — novostvorene reči, pojmovi i simboli — postavljeni su pre tri do četiri stotine godina naglim razvojem nauke. Dosadašnje osvježavanje pesničkog jezika vršilo se uglavnom na izvorima praktičnog i emocionalnog jezika. Jezik nauke bio je, u najmanju ruku, zapostavljen. Osnovni cilj nove poezije je prodiranje u taj jezički sistem.

Funkcija naučnog jezika obično se iscrpljuje u egzaktno logičkim formulacijama, simbolima, hipotezama i zakonima. Za pesnički jezik bitna je estetička funkcija. *Oduzeti naučnom jeziku deo njegove egzaktno-logičke funkcije i pomeriti ga ka estetičko-iracionalnim zračenjima*, značilo bi uspeti u jednom od načina ostvarivanja nove poezije.